

DE HÄNDIGA:

HANTVERKARNA

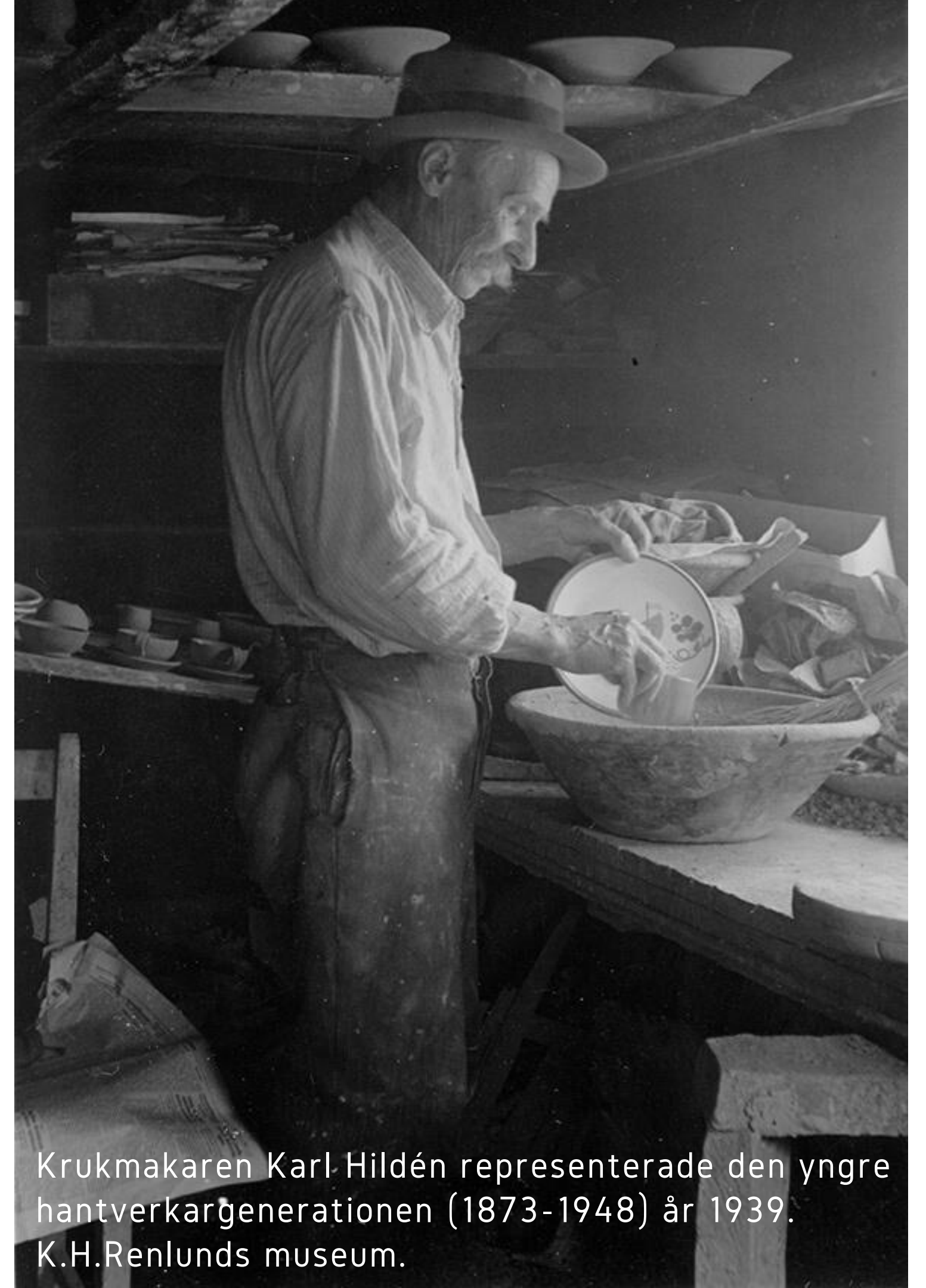

Karl Hildéns arbetsredskap 1939, K.H.Renlunds museum.

I ståndssamhället hörde hantverkarna till borgarklassen och de skulle skaffa borgarrättigheter från borgerskapet och stadens magistrat. Enligt stadslagen var villkoren för att få bli borgare ett klanderfritt leverne, en förmögenhet värderad till tre mark och avsikten att utöva en borgerlig sysselsättning – handel eller hantverk. Förutom borgare som åtnjöt borgarrättighet fanns det också till och från hantverkare som staden tog emot för kortare tid för att se om de var lämpliga och hade inkomstmöjligheter i staden.

Vas gjord av Karl Hildén.
K.H.Renlunds museum.

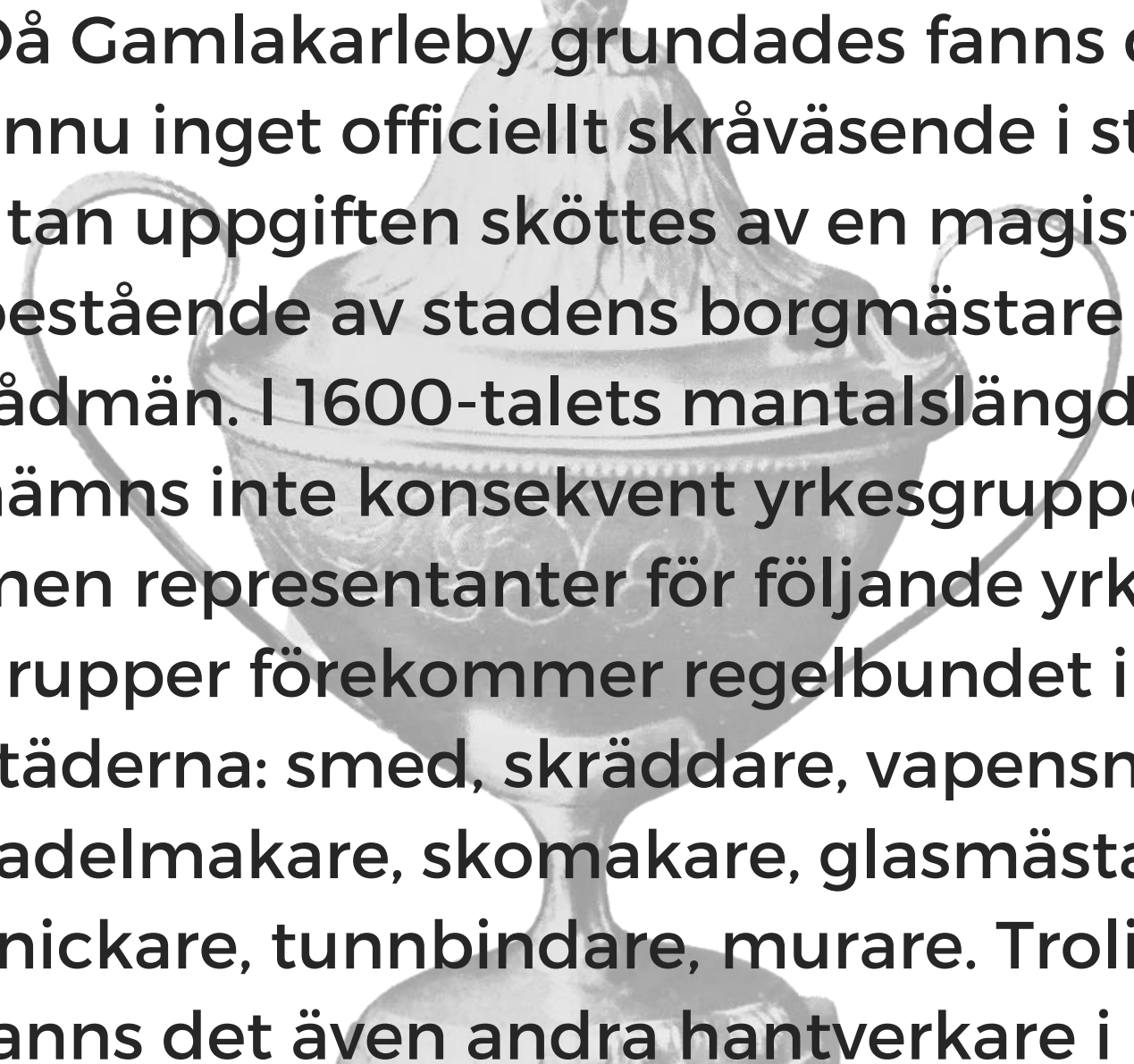
Krukmakaren Karl Hildén representerade den yngre hantverkargenerationen (1873-1948) år 1939.
K.H.Renlunds museum.

Förutom borgarrättigheten fanns det i flera europeiska städer ett skråväsen, som hade varit verksamt sedan medeltiden och som i Sverige antog mera ordnade former i början av 1600-talet. Inom skråväsendets hantverkaryrken fick endast den officiella föreningens yrkesutövare, ämbetsmedlemmar, verka. Skråväsendet var i bruk i en del av de finländska städerna till och med 1868, då förordningen om näringsfrihet upplöste skråna.

Varje hantverkaryrkesgrupp hade sitt eget ämbete i staden. Ämbetet övervakade kvaliteten på hantverkarmästarens arbete, hjälpte yrkesbröder i kris och behandlade stridigheter mellan medlemmarna i skrået. Skrået övervakade också att det inte olagligt utövades hantverkararbete i staden.

Snusdosa gjord av gamlakarlebybon Michel Chorin från år 1784. Åbo museicentral. CC BY-ND 4.0

Då Gamlakarleby grundades fanns det ännu inget officiellt skråväsende i staden utan uppgiften sköttes av en magistrat bestående av stadens borgmästare och rådmän. I 1600-talets mantalslängder nämns inte konsekvent yrkesgrupper men representanter för följande yrkesgrupper förekommer regelbundet i städerna: smed, skraddare, vapensmed, sadelmakare, skomakare, glasmästare, snickare, tunnbindare, murare. Troligen fanns det även andra hantverkare i

staden såsom guldsmed, hattmakare, krukmakare, målare, kopparslagare, garvare och svarvare. Till hantverkar-yrken torde också kunna räknas fiskare, stuvare och tjärinspektör, gästgivare och kusk samt förmän. Skeppsbyggarna hörde inte till något officiellt skrå. Högst troligt byggde bönderna skepp för att utöka sin inkomst – de hade ju redan sedan gammalt utövat sjöfart och handel ända till Stockholm.

Recessionen efter Stora ofreden (1714–1721) fördröjde skrånas organisering, eftersom det var brist på de flesta yrkes-hantverkare. Därför försökte man locka sådana yrkeskunniga personer till staden som man trodde skulle kunna tjäna sitt uppehälle genom hantverk. Flera av hantverkarna som sökte borgarrättigheter i staden hade fått utbildning annorstädes och sökte med intyg rätt att utöva sitt yrke. Största delen av hantverkarna kom till staden från närbygden men en del kom också från Stockholm eller utlandet, såsom den saxiske snickaren Johan Kyntzell.

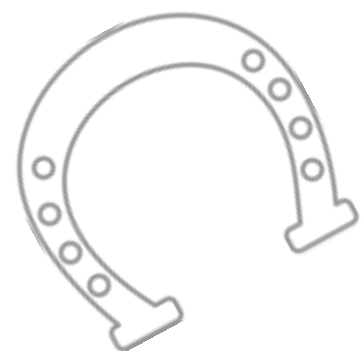
Skomakarämbetet som grundades år 1781 var det första ämbetet i Gamlakarleby.

Karleby hembygdsarkiv.

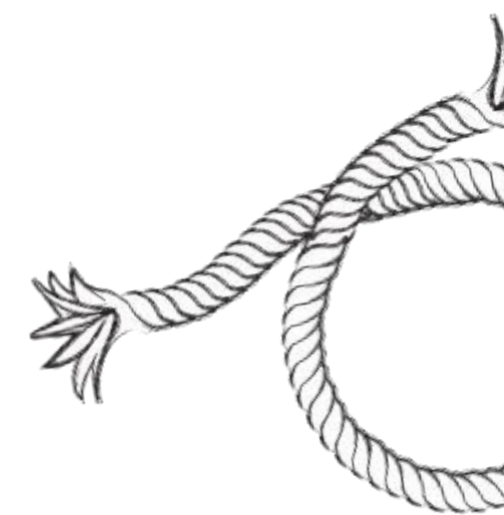
Hantverkaryrken i Gamlakarleby på 1770-talet:

GULDSMED
GARVARE
KOPPARSMED
GLASMÄSTARE
MÅLARE
PERUKMAKARE
HATTMAKARE
SNICKARE
REPSLAGARE
HOVSLAGARE
SMED
SKOMAKARE
SKRÄDDARE
LINVÄVARE
SADELMAKARE
BOKBINDARE
SVARVARE
KRUKMAKARE

Hantverkaryrken i Gamlakarleby år 1871:

FÄRGARE
SILVER- OCH GULDSMED
URMAKARE
GARVARE
SKOMAKARE
SKRÄDDARE
HATTMAKARE
SMED
KOPPARSMED
SADELMAKARE
SNICKARE
KAKELMAKARE
BOKBINDARE
BAGARE
MÅLARE
GLASMÄSTARE

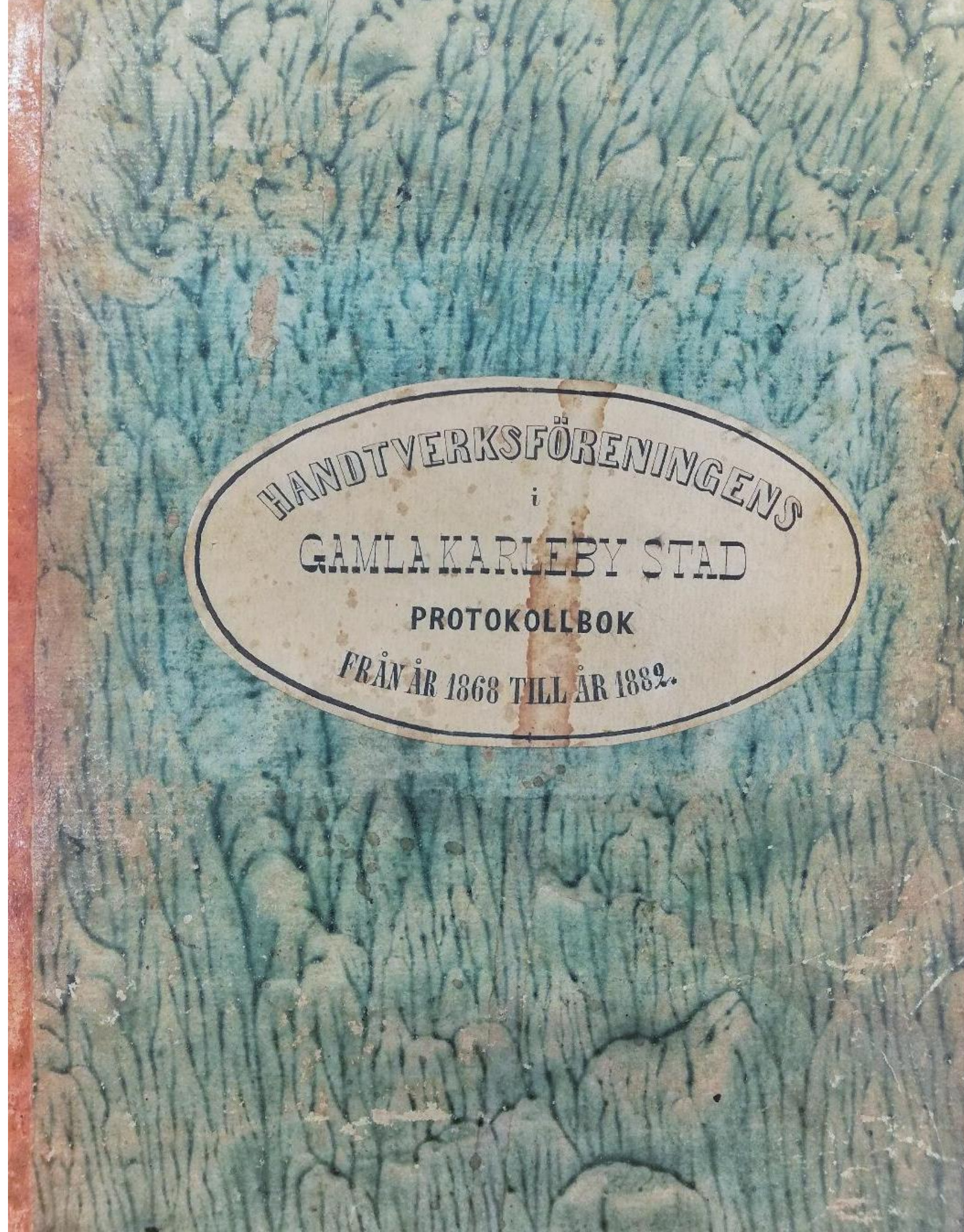

På 1800-talet ökade hantverkarnas antal i staden och på 1850-talet var de redan 50. Det grundades också nya skrån: hattmakare och skräddare (1813), repslagare (1815) och smeder (1826).

Skråväsendet upplöstes 1868 varefter hantverksutövarna gick med i hantverkarföreningen.

Gamlakarleby hantverkarförenings sigill (Karleby hembygdsarkiv) och protokoll (K.H.Renlunds museum).

Källor:

- Borg, Tyra 1935: Guld- och silversmeder i Finland.
- Gamlakarleby stads historia, del 2.
- Hantverkare i Gamlakarleby stad 1620–1910. Vi Neristassbor rf.
- Jutikkala, Eino & Mäkinen, Marjatta 1990. Kokkola – Gamlakarleby. Scandinavian Atlas od Historic Towns. New Series No.1.
- Åbo museicentral, Finna, bilder CC BY-ND 4.0

K.H.Renlunds museum.